

Quo vadis PVO?

K článkům pplk. doc. Ing. Josefa Šillera, CSc. (Vojenské rozhledy č. 4/1993) a plk. Ing. Karla Urbánka (Vojenské rozhledy č. 7/1993)

Oba články přitahují pozornost především proto, že mohou být podnětem k diskusi o oblasti, která si to zasluhuje. K této diskusi bych rád přispěl níže uvedenými poznatky a názory, navazujícími na názory obou autorů, aniž bych se domníval, že beze zbytku vysvětlím, kam by se měla protivzdušná obrana ubírat.

Při úvahách o organizaci každé, tudíž i protivzdušné obrany je nutno postupovat v tomto sledu:

- ▲ všeobecná, tj. evropská a světová situace (viz např. S. P. Huntington, Střetnutí civilizací, Foreign Affairs č. 3/93),
- ▲ ohrožení (viz, mezi jiným, plk. Ing. Josef Hrdlička, Exoevropské pásmo rizikových faktorů, Vojenské rozhledy č. 7/93),
- ▲ co bránit; zde jde o obyvatelstvo, hospodářství a vojska České republiky a - bez přehánění a předbírání událostem - ostatních evropských států, a to ve spolupráci s nimi,
- ▲ čím a jak bránit: organizace spolupráce s ostatními evropskými státy ve volbě prostředků a způsobů jejich operačního a bojového použití.

Čili:

◆ Co máme dělat?

◆ Jaké nástroje jsou k tomu nejvhodnější a jaké je jejich optimální použití?

Jiný postup postrádá logiku, a proto může být ke škodě věci.

Řešení je nutno hledat na strategické, operační a taktické úrovni.

Budování protivzdušné (zahrnující i protiraketovou) obrany je nákladný a dlouhodobý proces. Samostatné řešení se vymyká z materiálních i operačních možností malého státu, takže mezinárodní spolupráce je nezbytná.

Česká republika může k této spolupráci přispět svým dílem, jak dokazuje např. „pardubická TAMARA“, o níž je velký zájem.

■ Všeobecně:

Organizace protivzdušné obrany území České republiky a jejich pozemních vojsk by měla vycházet z těchto skutečností:

① Česká republika nemá v Evropě nepřítel a není žádnému evropskému státu nepřitelem. Proto není ani vzdušný prostor České republiky ohrožen žádným evropským státem. O přímé obraně státních hranic České republiky se zdráhám uvažovat, protože:

„Evropské národy se mohou zachránit pouze tehdy, jestliže překonají starou sklerotickou ideu Národa a vydají se na cestu k nad-národu, k evropské integraci.“ (José Ortega y Gasset, *Evropa a idea národa*, Praha 1993).

② Česká republika se uchází o členství v Severoatlantické alianci. Její přijetí do této aliance by znamenalo začlenění jejího vzdušného prostoru do systému protivzdušné obrany aliance, což by bylo spojeno nejen s povinnostmi, ale také s velkými výhodami.

Poznámka: Ve Švýcarsku se vyskytly úvahy (ASMZ Nr. 5/1993) o účelnosti začlenění Švýcarska do evropské protivzdušné obrany, a to nejen z hlediska výhodnosti, ale i z hlediska evropské povinnosti a solidarity.

③ V případě obrany Evropy proti pozemnímu nepříteli bude do prostoru střetnutí mimo území České republiky vyslán český kontingent, samozřejmě vybavený silami a prostředky protivzdušné obrany odpovídajícími jeho úkolu a velikosti. Protivzdušná obrana státního území by za takové situace ovšem zůstala zachována. Nároky na mobilitu prostředků obou složek budou přirozeně rozdílné. Tím značně ztrácejí na významu veškeré zbytečné spory týkající se integrace PVO a mobility nebo nemobility jejich prostředků.

■ K operačnímu hledisku:

① Nutno vědět, jakými prostředky vzdušného (a kosmického) napadení může být území České republiky **v dohledné době** ohroženo. Patří k nim:

- letouny doplňované palivem za letu,
- střely s plochou dráhou letu,
- balistické rakety.

Všechny z nich mohou nést jaderné, biologické nebo chemické zbraně. Biologické a chemické zbraně jsou „zbraněmi chudých“.

Vojska na frontě mohou být ze vzduchu ohrožena:

- letouny,
- vrtulníky,
- bezpilotními prostředky.

② Nutno rozhodnout o operačním učlenění protivzdušné a protiraketové obrany státního území: objektové, pásmové, prostorové nebo kombinované. Rozhodnutí bude pravděpodobně ovlivněno organizací protivzdušné obrany eventuálních

spojenců. Spolková republika Německo zvolila kombinované učlenění prostorové a objektové.

③ Začlenění protivzdušné obrany České republiky do systému výstrahy aliance, především pokud jde o balistické rakety. Česká republika ponechána sama sobě je bez výstrahy o vzletu balistických raket vůči nim bezbranná. Za války v Perském zálivu bylo izraelské obyvatelstvo včas varováno o vzletu iráckých balistických raket zjišťovaném družicemi Spojených států.

④ Protivzdušná obrana musí mít na potenciálního útočníka odstrašující účinek: musí mu dávat na vědomí, že utrpí vysoké ztráty a nedosáhne svého operačního cíle.

⑤ Potřeba mobility prostředků protivzdušné obrany je nesporná. Stíhací letectvo této potřebě odpovídá: umožňuje rychle vytvářet těžiště obrany.

Mobilitu protiletadlových raketových systémů je možno rozlišovat takto:

- mobilita ve vedení palby: schopnost vést palbu na několik cílů současně, schopnost rychle přenášet palbu,
- mobilita taktická, umožňující změnu palebného postavení nebo stanoviště; je relativní jednak vzhledem k terénu, jednak vzhledem k palebné mohutnosti,
- mobilita operační, daná např. možností přepravy vzduchem (PATRIOT).

Existuje určitá souvislost mezi palebnou mohutností, taktickou mobilitou a mobilitou ve vedení palby: čím větší je palebná mohutnost, tím menší je taktická mobilita, avšak tím vyšší je mobilita vedení palby.

Taktická mobilita protiletadlových systémů určených k obraně vojsk na bojišti musí být blízká mobilitě těchto vojsk.

K protivzdušné a protiraketové obraně státního území je zapotřebí systémů velké palebné mohutnosti: velký dosah, schopnost působit proti několika cílům současně. Požadavek pohyblivosti je zde nižší.

Z těchto a dalších důvodů (např. odolnost protivzdušné obrany v podmínkách radiotechnické protičinnosti) je nutno disponovat protiletadlovou raketovou výzbrojí několika druhů různých vlastností.

⑥ Vyčleňovat zálohy sil a prostředků protivzdušné obrany (nezaměňovat s náhradními díly) si malá armáda sotva může dovolit. Taková záloha „nic nedělá“, zatímco by příslušná jednotka mohla účinně působit proti vzdušnému nepříteli a přispívat tak k vybojování nadvlády ve vzduchu jako jednoho z předpokladů dosažení vítězství ve válce.

■ K taktickému stupni:

① Všechna bojová vozidla (včetně autonomních protiletadlových systémů) jsou do hloubky 30 až 40 km ohrožena hlavníým dělostřelectvem a raketomety používajícími protitankovou submunici, takže pravděpodobnost zničení prostředku protivzdušné obrany je stejná jako pravděpodobnost zničení bráněných bojových vozidel. Proto je účelné vyvarovat se umísťování protiletadlových raketových systé-

mů v bojových i pochodových sestavách bráněných jednotek, což dosah těchto prostředků umožňuje.

② Většina bojových ztrát spojeneckých letadel za války v Perském zálivu byla způsobena vícehlavňovými malorážovými kanony s optickým zaměřením, které nebyly umlčeny rušením nebo zničeny protiradiolokačními raketami, na rozdíl od protiletadlových raketových prostředků.

③ Pozemní vojsko Spojených států s úspěchem provedlo zkoušky střelby přenosné protiletadlové samonaváděcí (infra) rakety STINGER z bojového vozidla pěchoty s použitím optického zaměřovače. Předpokládá se, že na bojovém vozidle pěchoty bude odpalovací zařízení se čtyřmi raketami pro obranu proti vrtulníkům.

④ Obavy, že by protiletadlové raketové systémy nebyly po dlouhodobém uložení schopny bojového použití, nejsou odůvodněné. Záleží na jejich kvalitě a způsobu uložení. Důkazem je uložení vhodné konzervované výzbroje Severoatlantické aliance kdykoli připravené k použití. Návod, jak organizovat výcvik jejich záložních obsluh, lze zjistit u našich sousedů věnujících velkou pozornost svým zálohám.

⑤ Účelnost změny palebného stanoviště po střelbě (kterou doporučuje autor článku Quo vadis PVO? a nesprávně nazývá manévrem) k uniknutí nepřátelské palbě je známá mj. kulometčíkům a dělostřelcům. V souvislosti s protivzdušnou obranou je však možno položit mnoho otázek týkajících se změny stanoviště, z nichž uvedu jen dvě:

- proč by měl protiletadlový prostředek ujíždět ze svého stanoviště, aby nebyl zničen nepřátelským letadlem, během jízdy být neschopen působit proti vzdušnému nepříteli a být navíc sám ohrožen, a proč by neměl na svém místě vyčkat na vhodnou příležitost ke zničení tohoto letadla, k čemuž je i svým názvem předurčen,
- proč by měl protivník ke zničení protiletadlového prostředku vysílat drahý letoun s obtížně nahraditelným pilotem, když může k témuž účelu vyslat relativně levné a účinné roboty, které jsou spotřebním materiálem.

Je zcela jasné, že čím častěji se bude protiletadlový raketový prostředek přemísťovat, tím méně bude využito jeho palebné mohutnosti, tím nižší bude míra ochrany bráněných vojsk a tím více se bude sám vystavovat ohrožení. Přemístěním o několik stovek metrů se neuchrání před samonaváděcí protiradiolokační raketou.

Tím ovšem není negován požadavek odolnosti protivzdušné obrany, jemuž odpovídá mezi jiným ženíjní budování stanovišť.

⑥ Vyhne-li se vzdušný protivník prostoru účinné působnosti protiletadlové raketové jednotky, byl při správně organizované protivzdušné obraně splněn její účel: bylo zabráněno napadení bráněného objektu nebo proniknutí do bráněného prostoru.

⑦ Do protiletadlových léček je účelné vyčleňovat přenosné protiletadlové rakety a kulomety, nikoli protiletadlové raketové systémy krátkého a středního doletu, jejichž palebné mohutnosti by v léčkách většinou nebylo využito.

⑧ Nesnadným problémem je zabránit nasycení vlastní protivzdušné obrany. „Protiletadlový tank“ (Flakpanzer) má rakety pro působení proti několika cílům. Po

jejich vystřelení může vzdušný nepřítel využít doby potřebné k přísunu a nabití nových raket k proniknutí k bráněným objektům: je to starý trik používaný od nejnižších stupňů velení (pěšák čeká, až bude protivník vyměňovat zásobník v samopalu) až po operační stupeň (za bitvy o Midway přinutil americký velitel ke vzletu japonské letouny z letadlové lodi a ke spotřebě jejich munice a potom japonskou bezbrannou letadlovou loď potopil).

Na rozdíl od „protiletadlového tanku“ má „polomobilní“ protiletadlový a protiraketový systém PATRIOT na osmi odpalovacích rampách 4 x 8 raket s dosahem 80 km. Po vystřelení čtyř raket z jedné rampy (tj. po zničení dvou až čtyř cílů) je odpalovací zásobník v krátké době nahrazen jiným ze zásob baterie (dalších 4 x 8 raket), takže systém je nepřetržitě připraven ke střelbě a svými raketami je teoreticky schopen během několika málo minut sestřelit letecký pluk.

Takto jsou nevýhody jednoho systému vylučovány výhodami jiného systému a naopak. Všeestranně dokonalý a ideální systém nebyl dosud ani vymyšlen, ani sestrojen.

■ Místo závěru:

① Je účelné usilovat o odstranění zpoždění v „protiletadlovém myšlení“ nejen z hlediska střelby, ale také z hlediska obrany státu za nových podmínek, jakož i usilovat o vytvoření „vize budoucnosti“.

② Protiletadlové a protiraketové systémy nejsou určeny k tomu, aby je nepřítel nezničil, nýbrž k tomu, aby nepřítel nezničil bráněné objekty.

③ Aby stát mohl tvrdit, že jeho obrana je spolehlivá, musí mít i spolehlivou protivzdušnou obranu, a brzy bude musit mít i obranu protiraketovou; v této souvislosti je možno mluvit o „závodě o čas“.

④ Autor bude potěšen, jestliže tento článek nalezne odezvu stejně kritickou, jako je sám kritický, neboť to bude pro něho důkazem, že ho jiní četli a o PROBLÉMU protivzdušné obrany přemýšleli.

Plk. v zál. Ing. Josef Nastoupil